

Толас Радзілы

№ 5 (1783)
3 лютага 1983 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Знаёмцеся: гэтую дзяўчыну завуць Ірына Ганчарэнка, а працуе яна прадаўшчыцай у мінскім камісійным магазіне «Антыквар». Чым асаблівым, адметным яна вызначаецца? Па-першае, Ірына — чалавек рэдкай прафесіі (да нядаўняга часу такіх магазінаў у Мінску не было), а па-другое, яна выдатны спецыяліст. Дасканала ведае сваю справу. Сутнасць яе — папулярызацыя-продаж антыкварных рэчаў. На паліцах магазіна — вазы, наборы посуду, карціны, старадаўнія прадметы. Пагадзіцеся, што ад прадаўца патрабуецца вялікая дасведчанасць, грунтоўныя веды, каб умець растлумачыць пакупніку, у чым вартасць той альбо іншай рэчы, яе каштоўнасць, параіць набыць яе ці прапанаваць што-небудзь іншае. Ірына з гэтай задачай спраўляецца найлепшым чынам: такой думкі пра яе шматлікія наведвальнікі магазіна. За пяць гадоў працы яна пачула тут вельмі многа шчырых падзяк. За выдатную работу Ірына Ганчарэнка ўзнагароджана Ганаровай граматай «За высокую культуру гандлю».

Фота С. КРЫЦКАГА.

падзеі · людзі · факты

ПАВЕДАМЛЕННЕ ЦСУ БССР

МОВАЙ ЛІЧБАЎ

Цэнтральным статыстычным упраўленнем БССР надведзены вынікі выканання Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця нашай рэспублікі за 1982 год. Як адзначаецца ў паведамленні, летась быў забяспечаны далейшы рост грамадскай вытворчасці і народнага дабрабыту. Больш за тры чвэрці скарыстанага на Беларусі нацыянальнага прыбытку скіравана на спажыванне, а з улікам выдаткаў на жыллёвае і сацыяльна-культурнае будаўніцтва — напярэдня на народны дабрабыт вылучана чатыры пятае нацыянальнага прыбытку.

Асабліва добрыя вынікі ў дзейнасці, скіраванай на павышэнне матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа.

Вось некалькі красамоўных лічбаў. Сярэднемесячная грашовая зарплата рабочых і служачых у народнай гаспадарцы склала 157,5 рубля супраць 153,2 рубля ў 1981 годзе.

Аплата працы калгаснікаў за мінулы год вырасла на 4,8 працэнта. Выплаты і льготы з грамадскіх фондаў спажывання склалі 4,4 мільярда рублёў і павялічыліся за год на 191 мільён. З улікам гэтых выплат і льгот зарплата рабочых і служачых павялічылася з 212 да 218 рублёў за месяц.

СВЯТА ІНДЫІ

ДЗЕНЬ РЭСПУБЛІКІ

Працоўныя Беларусі, як і ўсе савецкія людзі, працягваюць пачуцці павагі і глыбокай сімпатыі да індыйскага народа, шлюць яму пажаданні новых поспехаў у эканамічным і сацыяльным развіцці, адзначаюць старшыня праўлення Мінскага гарадскога аддзялення Таварыства савецка-індыйскай дружбы, намеснік міністра асветы БССР Р. Сярноў, выступаючы на ўрачыстым сходзе прадстаўнікоў грамадскасці Мінска, прысвечаным нацыянальнаму святу Індыі — Дню рэспублікі.

Выступіўшы на сходзе старшыня зямляцтва індыйскіх студэнтаў, якія вучацца ў Мінску, аспірант Беларускага політэхнічнага інстытута Рой Арун Кумар падкрэсліў важнае значэнне ўкладу Савецкага Саюза ў падрыхтоўку кадраў вышэйшай кваліфікацыі для развіцця нацыянальнай эканомікі Індыі, выказаў падзяку савецкім людзям за цёплыя, сяброўскія пачуцці да індыйскага народа.

У рабоце сходу прынялі ўдзел сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Л. Чагіна, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Д. Данілаў. У зале знаходзіліся таксама індыйскія студэнты, якія вучацца ў Мінску.

КАРЫСНАЕ СУПРАЦОУЊІЦТВА

МІНСК — ПАТСДАМ

Супрацоўніцтва аднапартыйных прадпрыемстваў Мінскай вобласці і Патсдамскай акругі садзейнічае паспяховаму выкананню вытворчых планаў, умацаванню сяброўскіх сувязей паміж калектывамі працоўных. Аб гэтым гаварылася на ўрачыстым сходзе, прысвечаным 25-й гадавіне Савецкага таварыства дружбы з ГДР.

Дакладчык, старшыня праўлення Мінскага абласнога аддзялення Савецкага таварыства дружбы з ГДР, намеснік старшыні Мінскага аблвыканкома У. Голубеў назваў канкрэтныя вынікі такога супрацоўніцтва. Напрыклад, новаўвядзенні, пераняттыя на аднапартыйным прадпрыемстве ў горадзе Ратэнау, данамаглі Маладзечанскай мэблевай фабрыцы атрымаць эканамічны эффект у некалькі дзесяткаў тысяч рублёў. Плённым аказаўся таксама перадавы вопыт, які перанялі спецыялісты завода выпрамнікаў у Штансдорфе ў сваіх калег на заводзе сілавых паўправадніковых вентыляў у Маладзечна.

На сходзе выступіў генеральны консул ГДР у Мінску П. Якабс. Ён уручыў залатыя ганаровыя знакі Таварыства германа-савецкай дружбы групе актывістаў Мінскага абласнога аддзялення Савецкага таварыства дружбы з ГДР.

БЕЛАРУСЬ — БАЛГАРЫЯ

Мінулы год азнаменаваны далейшым развіццём дружалюбных сувязей паміж грамадскасцю Беларусі і Балгарыі, падкрэсліў у сваім выступленні на прайшоўшым 28 студзеня ў Мінску пленуме праўлення Беларускага аддзялення Таварыства савецка-балгарскай дружбы яго старшыня, міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. Мяшкоў. Удзельнікі пленума падвялі вынікі работы аддзялення за 1982 год і прынялі план на 1983 год.

У справаздачным перыядзе, паведаміў М. Мяшкоў, створаны дзесяць новых пярвічных арганізацый таварыства — у Гродзенскім сельскагаспадарчым інстытуце, Беларускам навукова-даследчым інстытуце нейралогіі, нейрахірургіі і фізіятэрапіі і інш.

У гарадах і вёсках рэспублікі праводзіліся ўрачыстыя сходы і вечары дружбы, былі арганізаваны фота- і кніжныя выстаўкі, прачытаны лекцыі і даклады, адбыліся тыдні балгарскага кіно, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння выдатнага дзеяча міжнароднага камуністычнага і рабочага руху Георгія Дзімітрава, нацыянальным святкам брацкага народа. Аддзяленне таварыства падрыхтавала і накіравала ў НРБ матэрыялы, прысвечаныя 60-годдзю ўтварэння СССР. У іх ліку — каларовая фота-выстаўка «Росквіт БССР у адзінай сям'і савецкіх рэспублік-сясцёр», фотанаборкі, даведачныя матэрыялы і артыкулы, якія расказваюць аб поспехах працоўных Беларусі ў камуністычным будаўніцтве.

УЗНАГАРОДЫ

МЕДАЛІ ІМЯ ЛАМАНАСАВА

Прэзідыум Акадэміі навук СССР прысудзіў залатыя медалі імя М. Ламаносава за 1982 год акадэміку Ю. Харытону за выдатны дасягненні ў галіне фізікі і члену Лонданскага каралеўскага таварыства, прафесору Д. Ходжкін (Вялікабрытанія) за выдатны дасягненні ў галіне біяхіміі і крышталогіі.

Залатыя медалі імя М. Ламаносава з'яўляюцца вышэйшай узнагародай Акадэміі навук СССР і прысуджаюцца штогод (адна — савецкім, адна — замежным вучоным) за выключныя дасягненні ў галіне прыродазнаўчых навук.

Акадэмік Ю. Харытон — выдатны савецкі вучоны, шырока вядомы сваімі адкрыццямі ў шэрагу галін сучаснай фізікі, хімічнай фізікі і тэхнікі, навуковы кіраўнік аднаго з напрамкаў ядзернай фізікі. Фундаментальныя даследаванні, выкананыя Ю. Харытонам і пад яго кіраўніцтвам, забяспечылі савецкай навуцы вядучыя пазіцыі ў шэрагу галін сучаснай фізікі і тэхнікі, узбагацілі сусветную навуку.

ЮБІЛЕІ

БУЙНЫ НАВУКОВЫ ЦЭНТР

Ад вывучэння тарфяных радовішчаў, стварэння сродкаў механізацыі, здабычы і перапрацоўкі сыравіны да найскладанейшых даследаванняў хімічнага саставу торфу, якія далі новыя спосабы атрымання самых разнастайных рэчываў і матэрыялаў, — такі 50-гадовы творчы шлях Інстытута торфу АН БССР.

За паўстагоддзя ён вырас у буйны навуковы цэнтр, дзе вядуцца даследаванні не толькі торфу, але і сапрапеляў, бурлага вугалю, гаручых сланцаў. За мінулы год эканамічны эффект ад укаранення ў народную гаспадарку навуковых распрацовак яго супрацоўнікаў склаў каля двух мільянаў рублёў.

У Мінску адбыўся сход грамадскасці, прысвечаны 50-годдзю Інстытута торфу АН БССР.

Аб ролі інстытута ў развіцці хімічных даследаванняў у рэспубліцы гаварыў намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Лабанок. Ён уручыў калектыву Ганаровую граматы Вярхоўнага Савета БССР, якой інстытут узнагароджаны за поспехі ў развіцці навукі, выкарыстанне яе дасягненняў у народнай гаспадарцы і ў сувязі з 50-годдзем з дня заснавання.

ВЫСТАЎКІ

У мінскай кнігарні «Светач» наладжана выстаўка кніг Японіі. Тут і слоўнікі, і літаратура па мастацтву, навуцы, медыцыне, і кнігі для дзяцей.

НА ЗДЫМКУ: ля стэндаў выстаўкі.

Расце і прыгажэ горад Баранавічы. Немалая заслуга ў гэтым галоўнага архітэктара горада Аляксея Мозаля. Ім разам з групай архітэктараў выкананы праекты добраўпарадкавання і азеленення цэнтральнага сівера, рэканструкцыя вуліцы Камсамольскай, ствараецца праект Паўночнага мікрараёна. Цяпер яны распрацоўваюць манументальна-дэкаратыўнае афармленне горада.

НА ЗДЫМКУ: А. МОЗАЛЬ з групай архітэктараў аддзела архітэктуры.

НЕ АДРЫВАЮЧЫСЯ АД ЗЯМЛІ

МІНІСТР — СЫН СЕЛЯНІНА

З міністрам меліярацыі Беларусі Уладзімірам Паўлючком мы сустрэліся напярэдадні маёй камандзіроўкі на Палессе — вялікі балюцісты раён, дзе цяпер разгорнуты маштабныя меліярацыйныя работы.

Аказалася, што міністр сам родам з гэтых месцаў, і я, як гаворыцца, з першых вуснаў атрымаў уяўленне аб мінулым Палесся. Доўгія гады сяляне тутэйшых вёсак літаральна «здыхаліся» ад малазямелля. Іх вузкія палоскі апрацаванай зямлі з усіх бакоў акружалі багны і азёры. Каб пракарміць сябе, людзі цяжка працавалі з раніцы да ночы.

— Бацька не падтрымліваў маёй цягі да вучэння, — успамінае міністр. — Ён лічыў, што селяніну трэба перш за ўсё трымацца зямлі. З сямі гадоў я быў яго першым памочнікам у полі. Акрамя мяне ў сям'і было яшчэ пяцёра братоў і сясцёр. Але жыццё ішло: я скончыў школу і, атрымаўшы накіраванне калгаса, паступіў у інстытут. Скончыўшы яго, вярнуўся ў родную вёску, дзе ў гэты час разгарнулася будаўніцтва буйнога завода. Так я апынуўся срод тых, хто ствараў першыя савецкія меліярацыйныя машыны. Пачаў з майстра. Затым стаў галоўным інжынерам гэтага завода, потым дырэктарам, начальнікам упраўлення міністэрства. Вось ужо дзесяць гадоў займаю пасаду міністра.

Міністр не абмінае вострыя пытанні, не ўтойвае, што ў меліяратараў яшчэ нямаюць навукова-аграрнага праблем.

— У гісторыі не раз здаралася, што чалавек, імнучыся да багатых ураджаяў, пагаршаў зямлю, — гаворыць ён. — Падобнае было і ў Беларусі. На яе тэрыторыі — 207,6 тысячы квадратных кіламетраў — 11 тысяч азёр, значныя запасы падземных вод, больш за 20 тысяч рэк. Але аднойчы ўзнікла і некалькі дзесяткаў ректараў пяскоў... Гэта быў вынік нашай паспешлівасці, пераасушэння забалочаных глеб, своеасаблівых «губак», што ўбіраюць вільгаць. І каб гэта не паўтарылася, нам давалося шукаць адказы на многія пытанні: як, напрыклад, лепш

праектаваць каналы ў мясцовых умовах, з якіх матэрыялаў рабіць дрэнажныя трубы, які ўплыў зробіць асушэнне на жывёльны і раслінны свет?

Экалогія — любімы канек міністра. Магчыма, у яго клапатлівых адносінах да прыроды Палесся ёсць і доля асабістай зацікаўленасці чалавека, які нарадзіўся тут. Але важней, на мой погляд, іншае: Уладзімір Паўлючок належыць да новага тыпу кіраўнікоў, якія не процістаўляюць вытворчыя задачы і задачы аховы навакольнага асяроддзя. Не выпадкова кардынацыю работ меліяратараў з гідралагамі, біёлагамі і іншымі спецыялістамі ён лічыць асноўнай у сваёй рабоце.

Па ініцыятыве Паўлючка былі аб'яднаны намаганні вучоных, што займаюцца праблемамі меліярацыі ў рэспубліцы. У выніку была створана «Схема комплекснага асваення і прымянення водных багаццяў Беларусі» — навуковая аснова далейшай работы меліяратараў.

Да сябе Паўлючок умее ставіцца больш патрабавальна, чым да іншых. Аднойчы ў засушлівае лета не спрацавалі аўтаматычныя сістэмы кіравання і рэгулявання глебай вільготнасці ў адным з раёнаў. Міністру, відаць, было б няцяжка знайсці казла адпушчэння. Аднак на чарговым пасяджэнні калегіі міністэрства ён сказаў: «Гэта мой пралік — не трэба было ўкараняць новую сістэму так паспешліва. Патрэбны дадатковыя даследаванні». І з сялянскай рупнасцю міністр затым кантраляваў гэтыя даследаванні. Нарэшце, аптымальны варыянт быў знойдзены.

— Мой бацька, — гаворыць міністр, — калісьці турбаваўся, што навука адарве сьмяць ад зямлі. А цяпер яна памагае нам ствараць высокапрадукцыйныя сенажаці і пашы на балотных і забалочаных масівах. На землях, якія раней лічыліся непрадатнымі, сяляне атрымліваюць па чатыры ўраджаі траў і зусім небывалы для гэтых месцаў ураджай бульбы — 600 і больш цэнтнераў з гектара.

Рыгор КОЛАБАЎ.

Сорак гадоў назад завяршылася Сталінградская бітва — прадвесніца Перамогі савецкага народа над фашысцкай Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гадоў. Яе непасрэдным удзельнікам быў і журналіст Мікалай РАЖКОУ. Сёння ён дзеліцца з чытачамі «Голасу Радзімы» сваімі ўспамінамі.

3 ФРАНТАВЫХ ЗАПІСАК

АПЕЛЯЦЫЯ ДА РОЗУМУ

Нашай задачай было: не дапускаць гэтага расшырэння, прынамсі ў паўночным напрамку, адстаяць Клетскі плацдарм і актыўнай абаронай адцягваць на сябе як мага больш варожых сіл.

Баі ішлі з пераменным поспехам. Станіца Сіроцінская і іншыя паселішчы не раз пераходзілі з рук у рукі. Па-ранейшаму, як і год назад, у немцаў была перавага ў танках і авіяцыі. Не праходзіла і дня, каб над нашымі пазіцыямі не вылі «Юнкерсы» і «Месершміты». Усё часцей разам з бомбамі сыпаліся лістоўкі. Адна называлася так: «Да Сталінграда — з бамбёжкай, да Саратава — з гармошкай».

— Ну і нахабная ж гэта публіка — нямецкія фашысты, — заўважыў камандзір батарэі старшы лейтэнант Карташоў. — Столькі ў іх ідыёцкай самаўпэўненасці!

— Чаму ж ім такімі не быць, калі дайшлі да Сталінграда і Волгі, — уздыхнуў старшыня Садоўскі, мой зямляк з Магілёўшчыны.

Неяк раз у верасні ў час адноснага зацішша на агнявой пазіцыі нашай батарэі з'явіўся незнаёмы каржакаваты афіцэр. Ён адрэкамендаваўся начальству капітанам Забаштанскім, прадстаўніком Палітупраўлення Данскога фронту. Пацікавіўся, як нам ваюецца. І нечакана запытаў:

— А хто з вас ведае ня-

мецкую мову?
— Вось ён, — кінуў на мяне старшыня. — Камандзір гарматнага разліку, сяржант Ражкоў.

— Якое там веданне, — сусмеўся я. — Пятае праз дзесятае.

Капітан загаварыў са мной па-нямецку. Запытаў, адкуль я родам, пра адукацыю, дзе працаваў да вайны. Я адказаў.

— Але ў вас крыху большае веданне, чым давала сярэдня школа, — заўважыў мой субседнік. — Была гутарковая практыка?

Я сказаў, што калі вучыўся ў школе ФЭН (фабрычна-заводскага навучання) у Магілёве ў 1932—1933 гадах,

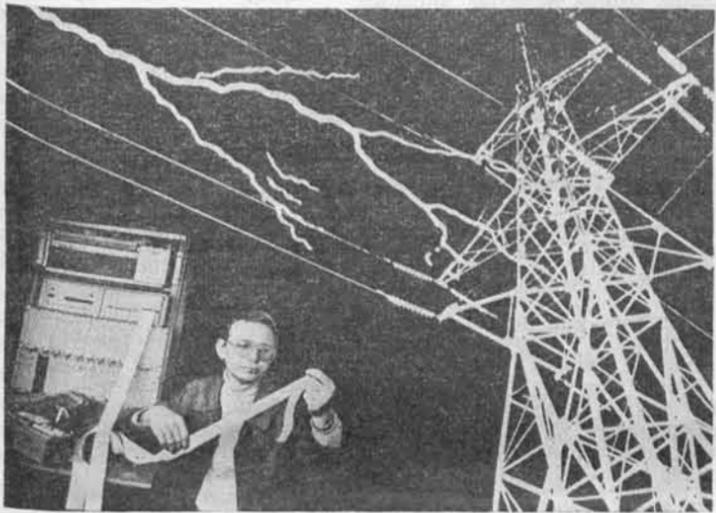
то меў магчымасць практычна вывучаць мову, бо сядзеў на адной парце з сынам майстра-наладчыка з Германіі. Па яго просьбе дапамагаў яму вывучаць беларускую і рускую мовы, а ён мне — нямецкую.

У капітана ўзніклі дадатковыя пытанні. Прышлося расказаць пра адну з буйнейшых новабудоваў першай пяцігодкі ў Беларусі — Магілёўскую фабрыку штучнага валакна, абсталяванне для якой пастаўляла нямецкая фірма «Кагорн». На мантажы працавалі дзесяткі спецыялістаў гэтай фірмы. Жылі ў нас са сваімі сем'ямі. У пачатку 1933 года, калі ў Германіі да ўлады дарваўся Гітлер, некаторыя з іх адмовіліся вярнуцца дамоў і засталіся ў нас, у Савецкім Саюзе.

Капітан дастаў з планшэткі нейкую паперку і перадаў мне.

— Перакладзіце на рускую мову.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

гафункцыянальнай асцылаграфічнай устаноўкі, якая будзе рэгістраваць электрамагнітнае і аптычнае выпраменьванне маланкі, а таксама гукавы ціск (гром) у шырокім дыяпазоне іх амплітуд і працягласці, пачынаючы з мікрасекунд. Ужо выпрабаваны доследныя ўзоры новага прыбора. Сабраная з яго дапамогай інфармацыя вельмі неабходна для абароны ад маланкі энергааб'ектаў. Дарэчы, многія з навінак вучоных інстытута выдатна зарэкамендавалі сябе на шэрагу гідра-, цеплавых і атамных электрастанцый.

НА ЗДЫМКАХ: кіраўнік групы інжынер Ю. СІТНІКАУ — адзін з аўтараў аўтаматызаванай асцылаграфічнай устаноўкі для даследавання параметраў маланак і перанаснапружванняў на высакавольтных лініях; за адладкай новай сістэмы ПСЭЗ кандыдаты тэхнічных навук А. ГУРТОУЦАУ (злева) і В. АНТАНЕВІЧ, кіраўнік групы інжынер М. ГУРЧЫК; старшы навуковы супрацоўнік Г. ВАРАНКІН (справа) і лабарант В. САКОВІЧ даследуюць аэрадынамічныя структуры патокаў у топках котлаагрэгатаў.

Фота Г. СЯМЁНАВА.

Знешне гэты прыбор нагадвае экран мініяцюрнага тэлевізара. Толькі прызначэнне ў яго іншае — выяўляць небяспеку рэзанансных хістанняў — свееасаблівай арытміі пры пуску вялікага сталёвага сэрца электрастанцый.

Распрацавалі і ўкаранілі ў вытворчасць гэтую канструкцыю навукоўцы лабараторыі аўтаматызацыі Беларускага філіяла Дзяржаўнага навукова-даследчага энергетычнага інстытута імя Г. Кржыжановскага.

Нядаўна калектывам філіяла закончана і распрацоўка мно-

ПРА РАМАНТЫКУ ПРАФЕСІІ СТРУГАЛЬШЧЫКА

РАБОЧЫ ПІША КНІГУ

«...Не перастаю захапляцца яго высокай культурай, шырокім дыяпазінам інтарэсаў», — пісаў пра стругальшчыка Мінскага завода аўтаматычных ліній Леаніда Патаповіча акадэмік

АН СССР, Герой Сацыялістычнай Працы Іван Артабалеўскі. Нядаўна пабачыла свет кніга гэтага вядомага рабочага. Пра тое, што прымусіла яго ўзяцца за перо, ён раскажае журналісту Уладзіміру БІБІКАВУ.

— Павінен адразу сказаць, што я не пішу мастацкіх твораў. Мая кніга, якую я назваў «Прызначэнне — быць рабочым», строга дакументальная. Гэта нібыта справаздача перад самім сабой, перад таварышамі пра больш чым трыццацігадовую работу за станком. За перо і паперу я ўзяўся для таго, каб расказаць такім самым, як я, рабочым пра свой вытворчы вопыт, выказаць думкі, якія, мяркую, дапамогуць зрабіць нашу працу больш прадукцыйнай і прывабнай.

— Пра што канкрэтна ідзе гутарка ў кнізе?

— У першую чаргу, мне хацелася паказаць той шлях, які я прайшоў разам з заводам аўтаматычных ліній за 25 гадоў яго існавання. Пачынаў даводзілася, калі не над усімі карпусамі быў дах. Цяпер завод — галаўное прадпрыемства магутнага вытворчага аб'яднання па выпуску аўтаматычнага і спецыяльнага абсталявання. Прыемна ўсведамляць, што прадукцыя, у якую ўкладзена і мая праца, выкарыстоўваецца сёння больш чым на 400 прадпрыемствах СССР і прыкладна дзесяткай іншых краін. На нашым абсталяванні вырабляюцца вядомыя ў 70 дзяржавах трактары «Беларусь», папулярныя легкавыя аўтамабілі «Лада» і грузавыя КамАЗ. Наша аўтаматычная лінія ўдасцоена залатога медаля міжнароднага Лейпцыгскага (ГДР) кірмашу.

Вядома, апаўдаваючы пра сябе, я не мог не сказаць добрыя слова пра сваіх таварышаў, пра тое, як расло наша майстэрства, як многа прадпрыемства робіць для матэрыяльнага паляпшэння нашага жыцця. Скажам, нядаўна завод ужо трыці раз палепшыў мае жыллёвыя ўмовы, прадаставіўшы на сям'ю з чатырох чалавек выдатную чатырохпакаёвую кватэру.

Апрача гэтага, я паспрабаваў адказаць у кнізе на пытанне, якое часта чую, асабліва ад моладзі: ці не надакучыла столькі гадоў займацца стругальнай справай? Не, не надакучыла. Таму што кожную дзень я стараюся вырабіць панаваму, асабліва. Мэта — выканаць работу хутчэй і лепш. Гэта імкненне зрабіла мяне актыўным прыхільнікам тэхнічнай творчасці, а побач з творчасцю суму, як вядома, месца няма.

Цяпер на маім рахунку каля 180 тэхнічных новаўвядзенняў, іх выкарыстанне эканоміла прадпрыемству больш за 100 тысяч рублёў. У першую чаргу гэты эффект адчуў я сам на сваім рабочым месцы. Праца стала лягчэйшай і ў той самы час больш прадукцыйнай, у выніку ўзрос і заробтак. Апрача гэтага, немалую грашовую суму я атрымаў у выглядзе аўтарскага ўзнагароджання. За найбольш каштоўныя новаўвядзенні мяне ўдасцілі двух залатых і двух бронзавых медалёў Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР. Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларусі прысвоіў мне званне заслужанага рацыяналізатара рэспублікі. Некаторыя мае распрацоўкі сталі хрэстаматыйнымі, увайшлі ў падручнікі па стругальнай справе.

Безумоўна, пра гэтыя поспехі нельга было б і марыць, калі б не бескарыслівая дапамога інжынераў. Не памятаю выпадку, каб яны адмовілі мне ў кансультацыі. У сваю чаргу, я дапамагаю таварышам-рабочым удасканальваць інструмент і тэхналогію. Многія з іх сталі маімі сааўтарамі, як, напрыклад, Лявон Гуд, мой напарнік, з якім у нас 10 сумесных тэхнічных прэпанаў. І, вядома ж, я нікому не адмаўляю ў просьбе пакарыстацца распрацаванымі мной прыстасаваннямі.

З цягам часу я зразумеў, што для далейшага творчага росту наватару трэба пераступіць межы свайго прадпрыемства, часцей сустракацца з калегамі з іншых гарадоў і рэспублік. І вырашыў: зрабіць гэта дапамогуць... лекцыі. Так каля 20 гадоў назад у Мінску нарадзілася ініцыятыва «Наватар, будзь лектарам!». Сутнасць яе ў тым, каб рацыяналізатар пра свае распрацоўкі як мага часцей расказваў рабочай аўдыторыі. І не толькі расказваў, але і паказваў свае прыстасаванні ў дзеянні. Гэтую ідэю актыўна падтрымала Усесаюзнае таварыства «Веды» і ўсяляк садзейнічала яе ажыццяўленню.

Цяпер на Беларусі больш за 1 000 наватараў-лектараў. І кожнае іх выступленне эканоміць у сярэднім прадпрыемству, на якім яно адбылося, каля 1 000 рублёў. Справа ў тым, што мы там пакадаем і чарджы на свае распрацоўкі. За гэта прадпрыемства выплачвае

таварыству «Веды» пэўную суму. Сам я прачытаў больш за 1 400 лекцый на сотнях заводаў СССР і Польшчы. Мой сціплы ўклад у прапаганду навукова-тэхнічных ведаў адзначаны медалём імя заснавальніка таварыства «Веды», вядомага савецкага вучонага акадэміка Сяргея Вавілава.

І трэцяя тэма, якую я паспрабаваў асвятліць у кнізе, датычыцца падрыхтоўкі рабочага папаўнення. На Беларусі сёння дзейнічаюць больш за 210 прафесійна-тэхнічных вучылішчаў, дзе сотні юнакоў і дзяўчат навучанца 220 спецыяльнасцям. І ўсё-такі яны, калі прыходзяць на вытворчасць, сутыкаюцца з немалымі праблемамі, галоўным чынам псіхалагічнымі. Дапамагчы пераадолець іх — маральны абавязак нас, ветэранаў. І мы некалі былі такімі ж нявольнымі навічкамі, мелі патрэбу ў дапамозе і атрымлівалі яе. Апрача таго, хутка мы, рабочыя са стажам, пойдзем на пенсію, і ад таго, як будзе працаваць маладое папаўненне, у многім залежыць наш дастатак у старасці. Сам я дапамог асвоіцца на вытворчасці трыццаці маладых рабочым. Спадзяюся, што мая кніга дапаможа і многім іншым адчуць рамантыку стругальнай справы, захопленасць якой я таксама імкнуўся паказаць.

— Ці цяжка было вам, непрафесіяналу ў літаратуры, пісаць кнігу? І над чым вы працуеце зараз?

— Ідэя гэтай кнігі выпявала ў ва мне не адзін год. Сам працэс напісання заняў намоўна менш часу, таму што я ўжо доўга супрацоўнічаю з рэдакцыямі рэспубліканскіх і цэнтральных газет і часопісаў, з'яўляюся аўтарам трох кніг аб перадавым вытворчым вопыце. Новае і самае складанае было для мяне ў тым, каб асэнсаваць сваё ўласнае жыццё ў кантэксце жыцця завода, рэспублікі, краіны ў цэлым.

А працую цяпер я над чарговым тэхнічным удасканаленнем свайго станка. Прафесія я не здрадзіў. Літаратура для мяне — толькі адзін са сродкаў самавыказвання. І калі ў будучым у мяне з'явіцца цікавыя думкі і ўражанні, то, упэўнены, — мне зноў будзе прадастаўлена магчымасць па-дзяліцца імі праз друкаванае слова з іншымі.

АПЕЛЯЦЫЯ ДА РОЗУМУ

(Заканчэнне.
Пачатак на 3-й стар.)

Гэта была наша лістоўка — зварот да «дойчэ зольдатэн унд офіцэрэн» з прапановай у канцы тэкста «гефанген ойх» (здавацца ў палон).

Я сяк-так пераклаў. Нашы артылерысты вельмі развеселіліся. Захоўваў сур'езнасць толькі капітан.

— Дарэмна смеяцца, — сказаў ён. — Якраз надрэны пераклад.

— Мы не з перакладу, — тлумачылі батарэйцы, — а з сутнасці, зместу. Гэта ж трэба! Немец захапіў у нас сотні кіламетраў тэрыторыі, прыціснуў да Волгі, а мы яму — здавайся ў палон!.. Не-е, яго трэба «агітаваць» куляй, гранатай, мінай, бомбай і — само сабой — нашым добрым артснарадам.

— Адно другому не перашкаджае, а толькі дапамагае, — усміхнуўся капітан Забаштанскі. — Да таго ж не забывайце, што будзе свята і на нашай вуліцы...

Франтавыя будні хутка паглынулі гэты эпізод. У кастрычніку жорсткасць баёў за Сталінград узрасла і ў самім горадзе, і на флангах. Ба і не заціхалі ні днём, ні ноччу. К лістападу месяца ў гарматных разліках заставаўся па тры-чатыры артылерысты. Частка гармат была разбіта альбо пашкоджана. У стралковых часнях страты былі яшчэ большыя. Хутка нашу дывізію адвалі ў бліжнія тылы на папайненне і адаптацыю.

Але гэта толькі так гаварылася — адпачынак. Штодзённа праводзіліся заняткі з маладым паліцманам. Трэба было дабіцца поўнай узаемазамыняльнасці. Нават, калі б заставаўся адзін артылерыст ля гарматы, ён павінен быў умець весці агонь...

З радасцю мы заўважылі, што вакол нас сталі з'яўляцца ўсё новыя часткі з вялікай колькасцю тэхнікі, асабліва танкаў і самаходных артылерыйскіх устаноў, реактыўных мінамётаў. Войскі накопваліся скрытна (гэтакі спрыялі доўгія асеннія ночы). Яны займалі лагчыны, яры, зараснікі наўсялях Дона. Няякка было здагадацца, што рыхтуецца контрастнаступленне. Толькі якога маштабу? З якой задачай?

17 лістапада мы зноў занялі свае пазіцыі на перадавой. Толькі цяпер было вельмі цесна... У баявыя парадкі войск укліняліся новыя часткі і цэлыя арміі. Мы былі раней у 21-й арміі, а цяпер аказаліся ў 65-й, хоць заставаўся на тым жа Сіроцінскім плацкагор'і.

У ноч з 18 на 19 лістапада войскам быў зачытаны загад аб контрастнаступленні.

Над стэпавымі прасторами, зацяршанымі снегам, займалася імглістая, туманная раніца. Было ціха. Зацішыла перад бурай...

У 7 гадзін з мінутамі прагучала каманда: «К гарматам!» Мы рынуліся кожны на сваё месца. Хутка з пункта

сувязі перадалі папераджальную каманду: «Аператыўна». А праз якую мінуту: «Зарадзіць!» Бразнулі затворы. «Нацягнуць шнуры!» (Гэта, каб першы залп грывнуў у адзін і той жа момант). Во, пачынаем ваяваць з шыкам. Не паспеў я так падумаць, як раздалася каманда: «Агонь!»

Здрыганулася зямля. Гарматны гром тысяч ствалоў розных калібраў скалануў наваколле. Нізкія хмары над намі азарыліся вогненнымі хвастамі ракет гвардзейскіх мінамётаў («кацюш»). Мора агню і няспынны гул снарадаў і мін абрушыліся на ўмацаваныя пазіцыі праціўніка. Шалёны смерч з агню і рванага металу выліўся на перадні край фашыстаў (цэлі загадзя былі прыстрэлены).

Так працягвалася і гадзіну 20 мінут. Як толькі закончылася артпадрыхтоўка, наперад рушылі танкі з дэсант-тамі пехацінцаў на брані.

Паступіла каманда і артылерыстам: здымацца з пазіцыі, каб супрадаваць стралковую частку агнём, знішчаць перашкоды на іх шляху.

Назаўтра мы даведаліся, што ў контрастнаступленне перайшлі і войскі Сталінградскага фронту (яго левага крыла). Яны таксама ўзламалі пазіцыі гітлераўцаў і рушылі ў паўночна-заходнім напрамку. Наш сусед справа — 21 армія і іншыя войскі Паўднёва-Заходняга фронту развівалі наступленне на паўднёвы ўсход. 23 лістапада яны сустраліся, замкнуўшы гіганцкае кола акружэння... 65-я армія ў працэсе наступлення развівалася фронтам на... усход. Зноў мы фарсіравалі Дон (толькі цяпер ужо ў адваротным напрамку).

«Невад», як казалі, зацягнуўся моцна, у яго трапіла буйная «рыба», прытым большая, чым спадзяваліся!

Апомніўшыся пасля першага ашаламляльнага ўдару, камандуючы акружанай групоўкай, генерал-палкоўнік Паўлюс стаў ліхаманкава падкідваць з глыбіні «катла» цэлыя дывізіі і асобныя часткі. Ба і разгараліся з новай сілай.

І тут напаткаў мяне загад адкамандазіраваць! Прыпомнілася мне тая размова з капітанам Забаштанскім...

Сардэчным і сумным было развітанне з сябрамі-аднапалчанамі, з якімі звыкся, здружыўся, прайшоў нялёгкімі дарогамі вайны — ад Смаленска і Ельні на Заходнім фронце праз Сінявіна і Ціхвін пад Ленінградам, праз Волхаўскія рубяжы — да гэтых стэпаў пад Сталінградам...

Праз суткі я ўжо быў у вёсцы Альхоўка недалёка ад Волгі. З'явіўся па ўказанаму адрасу і страўся... з тым самым капітанам.

— Вы залічаны на кароткатэрміновыя курсы старшых інструктараў на рабоце сярод войск праціўніка, — па-

ведаміў ён. — Афармляйце праязныя дакументы — і марш за Волгу ў пасёлак Стара-Палтаўка.

...У групе аказалася ўсяго чалавек пятнаццаць, што мяне вельмі здзівіла. Заняткі праходзілі ў будынку мясцовага клуба. Там жа займалася некалькі груп ваенных перакладчыкаў.

Галоўным прадметам была нямецкая мова. Аднастайная і даволі-такі нудная справа. А тут яшчэ каравульная служба ў гарнізоне, нарады, асабліва на кухню... І навошта мне ўсё гэта? Свой артылерыст успрымаўся цяпер як родны дом, а батарэйцы — роднай сям'ёй. Да таго ж пад Сталінградам рабілася ў гэты час нешта надзвычайнае і цікавае...

Сярод курсантаў, апрача мяне, быў яшчэ адзін з маладшага каманднага саставу — старшыня Кузняцоў, масквіч. Такі ж настрой завалодаў і ім. Рашылі звярнуцца да намесніка начальніка курсаў, выкладчыка нямецкай мовы. Старшы лейтэнант Артур Вільгельмавіч (так яго звалі курсанты), шчуплы, неакрэсленага ўзросту, з чорнай як смоль чупрынай, блізарука прыгледзеўся да нас праз акулёры з таўсценнымі шкельцамі.

— Дык што вы хацелі? — Аднаўце нас назад... Мы тут, мусіць, памылкова.

— Тады і я тут памылкова, — нека па-працэску сказаў гэты Артур. — Вы толькі не паслухайце. У мяне быў любімы занятак: выкладаў нямецкую мову ў маскоўскіх вышэйшых навучальных установах, супрацоўнічаў у выдавецтвах. Ды вось, бачыце, ніхто не палічыўся. Адзельні шынель, хоць я ніводнага дня не служыў у арміі, — і сюды. Трэба, значыць. Без Артура не абысціся. Вайна! А чаму яна ўзнікла? Таму, што ў адной выдмай на захадзе дзяржаве да ўлады пранікла кучка хулігануў. Зверская расправа з іншадумцамі плюс конская доза лоўкай напорыстай дэмагогіі і — калі ласка — амаль цэлая нацыя аказалася з засмечанымі галавамі. Наша задача: дапамагчы ім ачысціцца ад смецця... А вы што? У кусты?

— Не ў кусты, а на фронт. Нашу рэпліку Артур Вільгельмавіч пакінуў без адказу. Нагадаў яшчэ пра інтэрнацыянальны абавязак і адпусціў.

Прайшло каля двух месяцаў вучобы. Дні цягнуліся шэрыя і аднастайныя, як стомленыя пехацінцы ў страі.

І вось зноў неспадзяванка курсам загадана неадкладна вярнуцца ў Палітупраўленне фронту. Гэтую вестку ўсе мы сустралі з энтузіязмам. Надакучыла зубрэнне нямецкай граматыкі і іншых моўных прамудрасцяў. К таму ж цягнула бліжэй да сваіх сяброў-аднапалчан, туды, дзе вяршыліся падзеі рашаючага значэння, дзе ў гоме пераможнай бітвы адчуваўся поступ самой гісторыі.

І вось мы ўсе зноў у Альхоўцы ў кабінеце нашага франтавога шэфа, цяпер ужо маёра Забаштанскага. Дакладваў Артур Вільгельмавіч.

— Так што мы і палавіны праграмы не паспелі прайсці, — развёў ён рукамі.

— На чым спыніліся?

— На прыназоўніках.

— Плоньце на прыназоўнікі, — параў маёр Забаштанскі. — І лепей глянэць вунь у той кут.

Мы паглядзелі з цікавасцю туды, куды ён паказаў. Там ляжалі пузатыя трафейныя папяровыя мяшкі — цэлы стос.

— У мяшках дакументы, захопленыя нашымі войскамі ў нямецкіх штабах, — паведаміў Забаштанскі. — І пісьмы нямецкія — і з фронту, і на фронт. Мяшкамі нам цягаюць! Уяўляеце? Для нас гэта цэлы скарб. Хто іх будзе чытаць, сартаваць, перакладаць, рабіць агляды, пісаць дакладныя, сачыняць лістоўкі на канкрэтныя факты для салдат і афіцэраў праціўніка? Вы! Больш няма каму. Невялікі штат нашага аддзела загрузан па макаўку — па шаснаццаць гадзін у суткі працуем. Так што не да прыназоўнікаў.

— А як быць з дыялектамі нямецкай мовы? — зусім разгубіўся Артур Вільгельмавіч.

— Так жа, як і з прыназоўнікамі... Зрэшты, не. Глянэць ў вокны!

Мы глянулі. Па вуліцы бясконай чарадой цягнуліся шкандыбалі палонныя. Галовы, якія трэба было «ачышчаць» і «прасвятляць», абкружаны нейкім рыззём, на круках у многіх боты з саломы. Што і казаць, фантастычна выглядалі завабнікі.

— Вам прыйдзеца дапытваць палонных, а яны — з усіх куткоў Германіі, — значыць маёр. — Так што з дыялектамі пазнаёмцеся на практыцы.

— Ну, а метады і прыёмы нашай работы сярод войск праціўніка? — не здаваўся Артур Вільгельмавіч.

— Будзеце праходзіць тут. І тэорыю, і практыку — разам. Гэтай справай будзе займацца маёр Дзятленка... Ды вось і сам ён, лёгкі на ўспамін.

У памяшканне зайшоў стройны падцягнуты афіцэр, які аднаго разу чытаў нам лекцыю ў Старой Палтаўцы аб узброеных сілах фашысцкага рэйха.

— Сёння мне пашанцавала застаць у штабе фронту камандуючага Ракасоўскага, — паведаміў ён. — Трэба было абавязкова паказаць яму вось гэту лістоўку, якую мы тут зрабілі. Яна датычыць непасрэдна яго. Паглядзеў, адобрыў.

Лістоўка пайшла па руках. Яна складалася з фота і тэксту. На фота: прадстаўнік стаўкі генерал Воранаў, камандуючы Данскім фронтам генерал Ракасоўскі, фельдмаршал Паўлюс і... маёр Дзятленка, у якасці пера-

кладчыка. Здымак зроблены ў час допыту.

— А вось два дакументы, якія мне далі ў разведадзеле, — працягваў маёр Дзятленка для лістовак. Вы толькі паслухайце: «Падрыхтоўка зямнай кампаніі знаходзіцца ў поўным разгары. Другая руская зіма застане нас лепш падрыхтаванымі. Рускія, сілы якіх значна зменшыліся ў выніку апошніх баёў, не змогуць ужо на працягу зімы 1942—1943 года ўвесці ў бой такія сілы, як у мінулую зімнюю кампанію. Што б ні здарылася, больш жорсткай і цяжкай зімы ўжо не можа быць».

Каму б вы думалі належаць гэтыя «прарочыя» словы?

— Мусіць, вялікаму палкаводцу ўсё часоў і народаў, — засмяяўся нехта з курсантаў. — Ну, гэтакі, які з чолкай на лбе і вушкамі пад носам, нібы дзвюма сапелькамі.

— Абсалютна правільна. Прыведзеная «прарочлівасць» належыць фіюрэру фашысцкага рэйха, — пацвердзіў Дзятленка.

— А вось другі дакумент, для кантрасту, так сказаць, — працягваў ён. — Гэта апошні крык душы Паўлюса, адрасаваны ім Гітлеру незадоўга да здыку ў палон.

«Дакладваю абстаноўку на аснове данясенняў карпусоў і асабістага даклада тых камандзіраў, з якімі я змог звязацца: войскі не маюць боепрыпасаў і прадуктаў, сувязь падтрымліваецца толькі з часцямі шасці дывізіі. На паўднёвым, паўночным і заходнім франтах адзначаны з'явы разлажэння дысцыпліны... 18 000 раненых не аказваецца нават элементарная дапамога з-за адсутнасці перавязачных сродкаў і медыкаменту». 44, 76, 100, 305 і 384 пяхотныя дывізіі знішчаны. З прычыны ўклінення праціўніка на многіх участках фронт разарваны... Далейшая абарона не мае сэнсу. Катастрофа непазбежная. Для выратавання тых, хто яшчэ застаўся жывы, прашу неадкладна даць дазвол на капітуляцыю».

Гэты дакумент распачы падводзіў рысу пад планамі гітлераўскага камандавання.

Тэксты дакументаў былі размешчаны, кожны з курсантаў атрымаў па экзэмпляру. Дзятленка сказаў:

— Вось вам першае заданне па друкаванай прапагандзе: памазгуйце кожны і напішыце на лістоўцы.

Забаштанскі дадаў:

— Актыўна прыступайце да справы і памятайце: ад вашай работы, калі яна будзе эфектыўнай, залежыць лёс многіх людзей. Апеліруйце да розуму, каб менш пралівалася чалавечай крыві.

Мікалай РАЖКОУ,
падпалкоўнік у адстаўцы,
удзельнік Сталінградскай бітвы.

...За бортам закінае прыпяккая вада: са ступеляў Пінскага суднабудавніча - суднарамонтнага завода спыходзіць чарговы цеплаход. Спачатку над ім «чаравалі» зборшчыкі, пасля прыдзірлівага кантролю буксір прыняў экіпаж.

З 1946 года водзіць буксірныя цеплаходы па Прыпяці і Дняпры Васіль Карнеев. Ён справядліва лічыць, што судны, зробленыя ў Пінску, — адны з лепшых у рэспубліцы па камфартабельнасці, магутнасці, іншых якасцях.

НА ЗДЫМКАХ: на ўчастку зборкі цеплаходаў для палескіх рэк; капітан судна В. КАРНЕЕУ. Фота Э. КАБЯКА.

[Окончание.

Начало в № 2, 3, 4].

Националисты, выдвигая требования «независимости Литвы и Белоруссии», стремились изолировать народные массы от революционного влияния русского пролетариата. Трудящимся Белоруссии эти цели были чужды. Они сохраняли глубокие братские чувства к русскому народу. Поэтому националистические деятели рассчитывали реализовать свои политические цели при поддержке кайзеровской Германии. В этом проявилась общая закономерность политики буржуазии, ибо, как указывал В. И. Ленин, «когда дело касается до классовых прибылей, буржуазия продает родину и вступает в торговые сделки против своего народа с какими угодно чужеземцами»¹.

В планы германского империализма не входило создание независимого литовско-белорусского буржуазного государства, и поэтому деятели кайзеровской Германии только на словах заявляли о поддержке белорусского националистического движения. И хотя в сентябре 1915 года канцлер Бетман-Гольвег изложил «правительственную программу» по отношению к захваченным территориям и заявил, что «освобожденные из-под России земли не вернутся назад под москвоаское ярмо», немецкая оккупационная администрация очень осторожно вступала в контакты с белорусскими националистическими деятелями. Она официально не признала политические центры белорусского националистического движения.

Оккупированная территория Белоруссии была предметом торга в руках германских империалистов. Белорусские земли пытались прихватить и польская, и литовская, и украинская буржуазия. Польские националистические организации не скрывали своих претензий на белорусские земли и неоднократно заявляли об этом правительству австро-германского блока. Польские буржуазно-помещичьи круги не прочь были ухватиться и за план возрождения Литовско-белорусского государства, соединенного с Польшей «крепкими узами», как за более прикрытую форму экспансии.

Германский империализм, учитывая сепаратистические стремления националистической буржуазии, использовал территориальные раздоры для проведения своей «восточной политики». И чем острее были разногласия между националистическими кликами, тем больший выигрыш сулило это кайзеровской Германии. Поэтому она вела политику лавирования и в зависимости от складывавшейся политической обстановки на оккупированной территории поддерживала ту или иную националистическую группировку.

Германские империалисты видели слабость и разобщенность белорусского националистического движения и поэтому отводили ему вспомогательную роль в своей «восточной политике». Главным для них было нейтрализовать более мощное польское движение. Германия совершенно не предусматривала возрождение польского буржуазно-помещичьего государства в его быв-

ших исторических границах, а тем более соединение с ним белорусских и литовских земель. Поэтому белорусское националистическое движение использовалось как противовес сепаратистским устремлениям польской буржуазии и помещиков, стремившихся включить Литву и Белоруссию в состав возрожденного польского государства в границах 1772 года.

Это обусловило в конечном счете провал плана создания «литовско-белорусского государственного организма» и привело к распаду «конфедерации Великого княжества Литовского». После этого произошел раскол в лагере белорусского национализма. Группа националистических деятелей во главе с В. Ластовским, ос-

В начале 1917 года литовская буржуазия, с которой белорусские националисты пытались более года совместно строить основы «конфедерации Литвы и Белоруссии» в ее последней исторической форме Великого княжества Литовского, отказалась от этих планов и с помощью немецкой оккупационной администрации создала Литовскую раду (Тарибу), временный государственный орган буржуазной Литвы, куда были включены и белорусские земли, находившиеся под немецкой оккупацией. Белорусские националистические организации получили два места в Тарибе. Конфедерация, которую они собирались основать, отодвигалась в далекое будущее. Присоедине-

своим приоритете в экономической и политической деятельности на «своей» территории. Однако ее голос был все еще слаб. Политически она еще была недостаточно организована.

В. И. Ленин подчеркивал, что экономическая основа национального движения «состоит в том, что для полной победы товарного производства необходимо завоевание внутреннего рынка буржуазией, необходимо государственное сплочение территории с населением, говорящим на одном языке, при устранении всяких препятствий развитию этого языка и закреплению его в литературе»². К началу Февральской революции белорусская буржуазия этого еще не добила. Поэтому она и не смогла

зета испытывала на себе давление царской цензуры, «Дзянніца», по словам ее редактора Д. Жилуновича, являлась «продолжением народно-трудовых идей» в белорусском движении и имела «последовательное революционно-национальное» направление.

«Дзянніца» пропагандировала мысль, что возрождение белорусского народа возможно только в тесном союзе с русским народом, в тесном единстве с общероссийской демократией. Газета поднимала социальные проблемы, вопросы развития белорусской национальной культуры. Она просуществовала недолго. Последний номер, седьмой по счету, вышел 31 декабря 1916 года. В газете был опубликован ряд статей, посвященных решению национального вопроса в России. В них выдвигалась идея предоставления национальной государственности малым народам. Эта тема получила отражение и в последнем номере газеты — в статье «Полонизация Белоруссии». Статья осуждала немецкую ориентацию белорусских националистических деятелей, отстаивала право белорусов на свое национальное и культурное развитие в союзе с русским народом. В газете печатались произведения Т. Гартного (Д. Жилуновича), К. Буйло, Х. Чернуевича, Ф. Шантыря, А. Павловича, которые отражали революционно-демократические устремления белорусских крестьян.

«Дзянніца» была связана с левыми группами белорусского национального движения в Петрограде, Москве, Минске. И хотя газета не всегда была последовательна в освещении национального вопроса, допускала колебания в сторону мелкобуржуазного национализма, проявляла некоторую ограниченность и в вопросе организации рабочего движения, решении аграрных проблем, однако в целом ее общедемократическая направленность отражала усиление революционных настроений левой части белорусского национального движения, рост влияния в нем революционной идеологии.

В эпоху империализма, когда национальный вопрос обострился, В. И. Ленин считал необходимым «связать революционную борьбу за социализм с революционной программой в национальном вопросе»³. Это создавало предпосылку для привлечения на сторону революционного рабочего класса широких масс трудящихся национальных регионов России.

Подъем борьбы против самодержавия усиливал и рост революционных настроений в белорусском национально-освободительном движении. В революционную борьбу были втянуты широкие трудящиеся массы Белоруссии. Наиболее сознательная, политически развитая часть белорусского пролетариата входила в состав большевистских организаций. Многие тысячи рабочих, солдат и крестьян активно участвовали в революционном движении в городах и селах Белоруссии, на фронте, в Петрограде, Москве и других городах России. Под руководством большевистской партии, вопреки националистической пропаганде, они боролись против царизма и буржуазии в братском единении с русским пролетариатом, с трудящимися всех наций России.

На пути к истине

Николай СТАШКЕВИЧ

новаа законспіраваную арганізацыю «Сувязь незалежнасці і непадзельнасці Беларусі», паставіла сваёй цэлью стварыць незалежную Беларусь у яе этнаграфічных межах. Эта ідэя не атрымала, аднак, афіцыйнага прызнання са староны кайзеровага ўрада. Германскія імперіялісты не верылі ў здольнасць беларускага нацыяналістычнага руху арганізаваць столькі-нібудзь дзейнае і эфектыўнае кіраванне, якое могло бы выконваць серыёзныя дапаможныя функцыі ў ажыццяўленні акупацыйнага рэжыму. Яны не бачылі ў ім вагомага палітычнага фактара і таму не прынялі ў разліч тэ планы, якія выдвільвалі беларускія нацыяналістычныя дзеячы. Прапанова В. Ластовскага абмясцілася толькі ў найбольш канспіратыўных колах. Там нацыяналістычныя дзеячы, па словам А. Луцкевіча, ставілі пытанне «о шырочы палітычных ідэалаў, о дзяржаўнай незалежнасці Беларусі».

В 1916 годзе ў Вільню на чале з БНК пачаў функцыянаваць новы палітычны цэнтр нацыяналізма «Цэнтральны саюз беларускіх нацыянальных арганізацый». Гэты саюз паспрабаваў вынесці беларускі пытанне на міжнародную арэну. У апрэлю 1916 года была накіравана беларуская дэлегацыя на канферэнцыю народаў у Стэкагольме, дзе нацыяналісты патрабавалі «авабодзіць Беларусь із-пад гнета Расіі». У чэрні 1916 года на канферэнцыі ў Лозанне беларуская дэлегацыя во главе з В. Ластовскім прадставіла мемарандум, у якім былі сфармуляваны асновныя палітычныя патрабаванні беларускага нацыяналістычнага руху.

Апеллюючы да ўрадаў імперіялістычных дзяржаў, нацыяналісты дабывалі пры гэтым свайго палітычнага прызнання і таму гатовы былі таварыць інтарэсамі беларускага народа. Чаць іх ніх прызывала народныя масы к супрацьстаянню з германскім імперіялізмам, лжыво абяцаў, што Германія абеспечыць у будучым нацыянальную незалежнасць Беларусі. Трудзячыся масы не падтрымалі гэты прызыв і не пошлі за імі.

не к буржуазнай Літве знаходзілася ў вопіючым процівароне з заявамі нацыяналістычных дзеячых о тэрытарыяльнай цэласнасці Беларусі. Тэпер жа яны дапамагалі літускай буржуазіі аанексіраваць беларускія землі.

В беларускім нацыяналістычным руху немцы арыентацыю падтрымвалі незначытэльныя яго кругі. Гэты былі ў асновым палітычныя арганізацыі беларускага нацыяналізма, узніклыя ў гады першай сусветнай вайны на акупіраванай тэрыторыі Беларусі. Асновная жа частка выступала адным фронтом з рускім імперіялізмам. Яго лідэры, баючы надыгнаццай рэвалюцыі, абмечылі сваю дзейнасць хожджэннем па канцелярыям царскіх міністраў і падачай петыцый о сняцці забароны на развіццё беларускай культуры. Усе сваі надзеі яны па-пярэднему звязывалі не з рэвалюцыяй, а з паступеннымі буржуазнымі рэформамі ў царскай Расіі.

Накануне Февральскай рэвалюцыі беларускія нацыяналістычныя групы, арыентаваныя на саюз з рускай буржуазіяй, не змоглі стварыць устойлівых палітычных арганізацый і партый. Конкурэнцыя з еўрэйскай і рускай буржуазіяй, узость унутранага рынку, засяленне польскіх памешчыкоў прэпятствавалі фарміраванню нацыянальнай буржуазіі. Местная беларуская буржуазія была тесна звязана з рускім прамысловым і фінансавым капіталом. Таму многія яе прадставітелі втягивались в общероссийские буржуазные партии — кадеты, октябристы. Сельская буржуазия (кулачество), хотя и представляла определенную силу, политически была разобщена.

В годы первой мировой войны белорусская буржуазия, помещики, буржуазная интеллигенция предприняли конкретные шаги по созданию своих политических партий и организаций. В конце 1916 года инициативная группа националистических деятелей (Р. Скирмунт, П. Алексюк, В. Чаусов и другие) развернула работу по созданию партии белорусских народных социалистов (БПНС). Белорусская буржуазия настойчиво пыталась заявить о

развернуть активной политической деятельности.

После захвата немцами войсками в 1915 году Вильно центры белорусского национально-освободительного движения переместились в Петроград и Минск. Здесь были созданы Белорусские комитеты по оказанию помощи пострадавшим от войны. Они фактически стали политическими центрами, вокруг которых концентрировались различные течения белорусского национального движения — от буржуазно-националистического до революционно-демократического направлений. Д. Жилунович, один из лидеров левого течения белорусского национального движения, который в то время находился в Петрограде, так характеризовал деятельность Петроградского комитета: «Здесь проходили сборы белорусских деятелей, студентов-белорусов и части рабочих, на которых обсуждались белорусские дела. В комитете также организовывались спектакли, а часто обсуждались и политические вопросы»⁴. В Минске, например, по инициативе комитета была создана «Белорусская хатка», которая объединяла белорусских писателей, поэтов, художников, публицистов. В 1916 году в ее работе приняли участие М. Богданович, Ядвигин Ш. (А. Левицкий), В. Голубок, А. Павлович, поэт и общественный деятель Ф. Шантырь, архитектор Л. Дубейковский, фольклорист Ю. Форботка и другие.

Революционная борьба пролетариата оказывала влияние на формирование левых групп в белорусском национально-освободительном движении, которые выступали против буржуазного национализма, защищали интересы трудящихся. Они еще не могли оформиться в самостоятельную политическую организацию и поэтому концентрировали свою деятельность в различных кружках, культурно-просветительских учреждениях, издательствах, редакциях газет. В 1916 году такая группа возникла в Петрограде. Ее члены концентрировались вокруг газеты «Дзянніца», которую издавал Д. Жилунович (Тишка Гартны). Она отражала революционно-демократические устремления белорусского национального движения. И хотя га-

¹ Ленин В. И. — Полн. собр. соч., т. 37, с. 10.
² Ленин В. И. — Полн. собр. соч., т. 25, с. 258.
³ Жилунович Д. Эпизод з жыцця беларускай часопіс. Польша, № 7—8, 1923, с. 111.
⁴ Ленин В. И. — Полн. собр. соч., т. 27, с. 62.

СЯМЕЙНЫ ПАРТРЭТ СТАНЮТАЎ

З РЭТРАСПЕКЦЫЯЙ І АЎТАРСКІМІ АДСТУПЛЕННЯМІ

У кожнай сям'і існуюць свае традыцыі. У гэтай, я ведаю, абавязкова збіраюцца ўсе разам на дні нараджэння і на Новы год. Так павялося, калі быў яшчэ жывы старэйшы член — Міхась Станюта, таленавіты беларускі мастак. Цяпер роля старэйшыны перайшла да яго дачкі, выдатнай артысткі Стафаніі Станюты. Але ўрачысты «збор» звычайна адбываецца ў яе сына Аляксандра (з ім мы пазнаёмся трохі пазней).

А цяпер паспрабуем уявіць, як Станюты маглі сустракаць ну, скажам, Новы год. Жонка Аляксандра Станюты, Грына — гаспадыня, якіх пашукаць (кандыдат эканамічных навук, між іншым), гатуе нешта смачнае на кухні, гаспадар упрыгожвае ёлку на свайму густу, сын яго, 13-гадовы Дзіма — той больш на мастакоўскай лініі — займаецца святочным афармленнем кватэры: гірлянды, малюнкi, віншаванні.

Ну, а дзе ж Стафанія Міхайлаўна? Я так думаю, што не абыйшлося без сюрпрызаў: яна ледзь-ледзь паспела да святочнага стала, вярнуўшыся з чарговых здымак фільма, ці замест маці і бабулі малодшыя Станюты сустралі на парозе Дзэда Мароза (актрыса гэткае пераўвасабленне — 10 хвілін). І тое, і другое вельмі ў характары Стафаніі Станюты, палюбленаму няпрымсловай і нястомнай, зайсёды энергічнай. Сама яна, у шпаркай хадзе не паспеўшы састарэцца, як чалавек, артыстка, жанчына, маці выклікае пачуццё вялікай павягі і захвалення.

І вось Станюты за святочным сталом. Адзінае, аб чым шкадуе, што не аказаўся ў той час пад рукамі ў каго-небудзь з гэсцей фотаапарат, каб сфаграфаваць адразу ўсю сям'ю.

ступлення ў вучылішча яго рыхтаваў Іван Пуліхаў, пакараны смерцю за замах на жыццё губернатара Курлова... Пражыўшы доўгае жыццё, ён пакінуў дзеці, унукам і землякам добрую памяць пра сябе. Ад яго, ад старэйшага Станюты, здаецца мне, пачалося многае ў гэтай сям'і: творчасць, адносіны да сваіх абавязкаў, да сваёй зямлі і наогул да людзей.

Шукаючы тых, хто асабіста ведаў Міхаса Пятровіча, я нечакана для сябе даведалася, што праўнук мастака, Дзіма Станюта, займаецца ў дзіцячай мастацкай студыі, якой кіруе былы вучань Міхаса Станюты, цяпер пенсіянер Леанід Кулакоўскі. Мы сустрэліся, і ён доўга гаварыў пра свайго настаўніка, пра яго незабыўныя ўрокі малявання, на якіх дзеці рабіліся творцамі, усемагутнымі чараўнікамі.

Захоплены вялікімі пераўтварэннямі ў краіне ў першыя гады Савецкай улады, мастак піша карціны, якія з'яўляюцца своеасаблівымі дакументамі той эпохі: «Будаўніцтва ўніверсітэцкага гарадка ў Мінску», «Бетоншчыкі», «За працай», «Фізікультурнік», «Камсамолка», «Дарыўчынік»... На шматлікіх выстаўках твораў М. Станюты прыцягваюць увагу глядачоў і крытыкаў. Дадам, што ўжо на пачатку 20-х гадоў Міхась Станюта быў абраны сакратаром Усебеларускага аб'яднання мастакоў. Ён шмат робіць для аб'яднання мастацкіх сіл Беларусі, для стварэння новай, сацыялістычнай культуры рэспублікі.

Нягледзячы на сваю вялікую занятасць, той аўтарытэт, якім карыстаецца ў мастакоўскім асяроддзі, Міхась Пятровіч не кідае сваёй педагогічнай дзейнасці — выкладае малонак і чарчэнне на рабфаку, у політэхнічным інстытуце, у школах. Дарэчы, ён заўсёды лічыў адным з галоўных сваіх абавязкаў, як мастака, клопат пра выхаванне падрастаючага пакалення, маладой змены.

Сустракаючыся ў пасляваенныя гады са сваім былым вучнем Леанідам Кулакоўскім, ён дзяліўся з ім думкамі пра метадыку мастацкага выхавання дзяцей у рэспубліцы, пытаннямі якой ён займаўся на працягу дзесяткаў гадоў.

Усё жыццё і творчы лёс М. Станюты звязаны з нашай сталіцай. Тут ім напісаны яго лепшыя работы. На жаль, амаль усе творы М. Станюты загінулі ў гады імперыялістычнай і Вялікай Айчыннай войнаў. І сёння мы маем магчымасць бачыць толькі некаторыя карціны мастака.

Пасля вайны Міхась Пятровіч не ўдзельнічаў у выстаўках. Але дзесяткі, сотні малюнкаў, накідаў, эскізаў знайшоў у сямейным архіве яго ўнук, літаратурны крытык Аляксандр Станюта. Звяртаючыся да спадчыны свайго дзэда, ён надрукаваў у штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» артыкул пра пасляваенныя малюнкi М. Станюты. «Здавалася, што зноў убачу тое, сяралд чаго мы тады жылі, — убачу страшныя сляды вайны... Я не знайшоў іх.

Той час глядзеў на мяне вачамі людзей — толькі людзей, а не пустымі праямамі абгарэльх каробак... Малады хлопеч з гармонікам, вайсковец сярэдняга ўзросту, маладая жанчына ў расхіну-

тай армейскай ватоўцы. І — дзеці, дзеці, дзеці... Як многа іх на гэтых эскізах». І зусім не дзіўна, падумалася мне, што Міхась Станюта ў той цяжкі час маляваў радасныя і шчаслівыя дзіцячыя тварыкі. У гэтым — ён увесь з яго жыццёвым аптымізмам, клопатам пра будучыню, пра маладую змену.

Незадоўга да свайго 90-годдзя ён напісаў работы «Пажылая жанчына», «Зімой у парку», «Дзяўчына», «Незнаёмка». Усе яны з поспехам дэманстраваліся на яго персанальнай юбілейнай выстаўцы, а цяпер захоўваюцца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР.

Стафанія Станюта нарадзілася ў 1905 годзе ў Мінску. З 1919 года — удзельніца Першага таварыства беларускай драмы і камедыі. З 1920 года — артыстка Беларускага дзяржаўнага тэатра. Пасля заканчэння Беларускай драматычнай студыі ў Маскве ў 1926 годзе працуе ў БДТ-2. З 1932 года — у Беларускай акадэмічным тэатры імя Я. Купалы.

Стварыла яркія народныя характары ў нацыянальным рэпертуары, у п'есах савецкіх драматургаў, зарубажных аўтараў, у рускай класіцы.

Мае схільнасць да глыбокага псіхалагічнага раскрыцця характару і вострастрычнай абмалёўкі вобраза.

Выступае ў тэлепастаноўках, здымаецца ў кінафільмах.

Народная артыстка рэспублікі ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР.

Нядаўна я бачыла Стафанію Міхайлаўну ў Доме кіно на прэм'еры мастацкага фільма па аднайменнаму раману В. Адамчыка «Чужая бацькаўшчына». Урачыстая атмосфера, поўная зала людзей. Стройна, падцягнутая, усхваляваная артыстка сядзела ў перыферыі. Помніца, рэжысёр Валерый Рыбараў некалькі разоў падзякаваў Стафаніі Міхайлаўне за выдатна выкананую ролю. І з гэтай думкай нельга не пагадзіцца, настолькі жывы, пераканаўчы вобраз старой Мандрыхі стварыла актрыса. А якая яе бабыля ў камедыі А. Макаёнка «Верачка»! Актрыса з вялікай літары. Асоба ў мастацтве і ў жыцці.

Уласна кажучы, пра яе вельмі цяжка пісаць, бо пра вядомую артыстку напісаны дзесяткі артыкулаў. Але ж немагчыма не адзначыць, з якой велізарнай, выбуховай сілай праявіўся талент С. Станюты менавіта ў апошнія дзесяцігоддзе. Усё перажытае, выакутаванае ёю ўласна ўвасобілася ў лёсах дзесяткаў сыграных роляў жанчыны.

Міжволі прыгадваецца, што нарадзілася Стафанія Міхайлаўна ў год першай рускай рэвалюцыі, а Кастрычніцкая рэвалюцыя абудзіла яе пакаленне да вялікіх здзяйсненняў. Назаўсёды пакінуў нам вобраз юнай Стафаніі яе бацька ў «Партрэце дачкі», бадай што адным з лепшых сваіх твораў. Юная прыгажуня, спявачка, танцорка Стафанія выбірае нялёгка шлях і ў хуткім часе пераходзіць вяртанню бацькі з Масквы едзе таксама вучыцца туды ў студыю В. Смышляева, якая рыхтавала акцёраў для Беларускага тэатра. Час быў незабыўны і непаўторны. Зрэдку бацькі дасы-

Займаецца літаратурнай працай.

лалі з Мінска пасылкі, а ў іх — бульба, трохі сала. Голадна, але весела было ў студэнцкім інтэрнаце. Маладых акцёраў чакала вялікая праца на радзіме...

Перад самым Вялікай Айчыннай купалаўскі тэатр паехаў на гастролі ў Адэсу, і з ім Стафанія Міхайлаўна. Потым тэатр быў у эвакуацыі ў Томску, Омску, Новасібірску, Нарыме. Паўсюль артысты напружана працавалі — давалі спектаклі на прадрпрыемствах, у ваенных шпіталах. У 1944 годзе, калі Беларусь ужо была вызвалена ад нямецка-фашысцкай акупацыі, С. Станюта разам з трупай тэатра вяртаецца ў Мінск.

Гледзячы сёння на Стафанію Міхайлаўну, іншы раз здзіўляешся яе мужнасці, аптымізму, той памяркоўнасці, дабраце, з якой яна адносіцца да людзей. Гэткім жа быў і яе бацька. Мастацтва ўвесь час жыло ў ім, а ён — у мастацтве. Думаецца, што тут дачка і бацька вельмі падобныя. Уявіць Стафанію Міхайлаўну без сцэны проста немагчыма. Аднойчы на пытанне, што ёй надае сілы ў рабоце, яна адказала: мастацтва.

Вось толькі адзінае, бадай, чым яны вельмі розніцца — Міхась Станюта быў вялікі дамасед і, здаецца, толькі аднойчы, зварухнуты рэвалюцый, рушыў у Маскву. Стафанія Станюта ж увесь час у дарозе: то на гастролях, то на здымках, то на тэлебачанні, то ў гасцях у сяброў. Заслужанай узнагародай за самаадданую працу было прысваенне ёй у 1982 годзе звання лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР.

Аляксандр Станюта нарадзіўся ў Мінску ў 1936 годзе. Скончыў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт імя У. І. Леніна. Кандыдат філалагічных навук. Аўтар кнігі пра творчасць Ф. Дастаеўскага «Спасціжэнне чалавека», артыкулаў па гісторыі беларускага тэатра, літаратуры і мастацтва. Працаваў журналістам. Цяпер выкладае гісторыю рускай літаратуры ў БДУ.

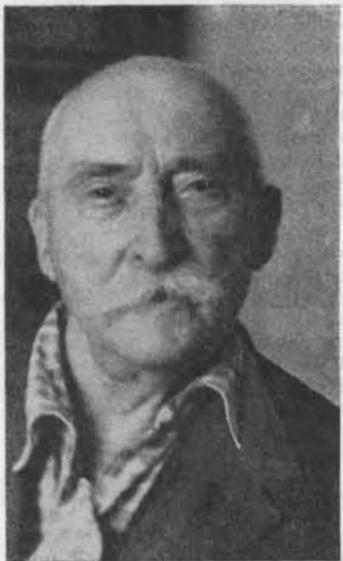
Аляксандр Станюта — інтэлігент у трэцім пакаленні. І, зразумела, выхаваны ў мастакоўска-тэатральным асяроддзі, з дзяцінства меў пэўныя схільнасці да мастацтва, літаратуры. Маці першы раз узяла сына ў тэатр, калі яму было чатыры гады. Шоў спектакль па п'есе Малера «Скупы». Убачыўшы знаёму постаць на сцэне, ён закрычаў ад радасці: «Мама, мама!» (Гэта з уласных успамінаў дзяцінства). А потым вайна. Малы ўнук застаўся на руках немаладога ўжо тады дзэда Міхаса. І вось яшчэ адзін цікавы штырх, які, на мой погляд, дае ўяўленне пра метады выхавання ў гэтай сям'і і пра адносіны да мастацтва наогул. У цяжкія гады фашысцкай акупацыі Мінска Міхась Станюта з сынам і ўнукам жылі ў неверагодна цяжкіх умовах. Пакутавалі ад голаду і холаду. У самыя «чорныя» дні Міхась Станюта адкрываў альбомы па мастацтву, пачынаў паказваць дзецям ілюстрацыі і расказваць ім пра вялікіх мастакоў, пра шэдэўры сусветнага мастацтва. Між іншым, праз колькі гадоў Аляксандр Станюта прыгадае гэты эпізод у сваім апавяданні «Кансервлес», дзе праваобразам галоўнага героя стаў дзед Міхась.

Збіраючы матэрыял пра Станютаў, людзей вельмі цікавых, таленавітых, я неаднойчы задавала сабе пытанне, а ці існуюць у гэтай сям'і нейкія сакрэты выхавання? Яшчэ раз уявіла жыццёвы шлях Міхаса Пятровіча, Стафаніі Міхайлаўны, Аляксандра Аляксандравіча. Кожны з іх, як кажуць, «прабіваў» сабе дарогу самастойна, не выбіраючы лягчэйшых шляхоў. Уласным прыкладам кожны з іх выхоўваў і сваіх дзяцей, якія з маленства пачыналі разумець, што на пачатку ўсяго стаіць праца.

Цяжка пагуль скажаць, кім будзе самы малодшы Станюта. У школе Дзімка, як быццам, не выдзяляе для сябе таго ці іншага прадмета. Вельмі захапляецца маляваннем: яго кіраўнік у мастацкай студыі кажа, што ў хлопца, відавочна, ёсць здольнасці, упартасць, працалюбства. Але кім бы ні стаў Дзіма Станюта, я ўпэўнена, што ён будзе дастойным прадаўжальнікам спраў сваёй сям'і, пераемнікам яе слаўных традыцый. У спадчыну ад сваіх бацькоў, бабулі, прадзеда яму дастаўся неацэнны скарб — родная зямля і пачуццё асабістай адказнасці за тое, што робіцца на ёй.

Тацяна АНТОНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: Міхась СТАНЮТА; Стафанія СТАНЮТА з сынам Аляксандрам; Дзіма СТАНЮТА.

Міхась Станюта нарадзіўся 1 кастрычніка 1881 года ў Ігумене (цяпер Чэрвень) Мінскай губерні ў сям'і мещаніна.

З 1918 па 1920 займаўся ў студыі мастака Я. Кругера, вучыўся жывапісу і кампазіцыі ў Вышэйшых мастацка-тэхнічных майстэрнях у Маскве. Прымаў удзел у арганізацыі Першай мастацкай выстаўкі ў Мінску ў 1921 годзе, Першай Усебеларускай мастацкай выстаўкі ў 1925 годзе.

У 20—30 гады стварыў шэраг сюжэтна-тэматычных карцін аб працы і быце савецкіх людзей.

Кароткія, сціплыя радкі біяграфіі. Але ж за імі стаіць лёс чалавека вельмі ціннавага, таленавітага, які самааддана і верна служыў свайму народу. Міхась Станюта быў сведкам Курлоўскага расстрэлу ў Мінску, а да па-

ПАЧЭСНАЕ МЕСЦА МАРЫНЫ ЦВЯТАЕВАЙ

У АГУЛЬНАЙ ГІСТОРЫІ РУСКАЙ ПАЗЭІІ

БЫЦЬ ТОЛЬКІ САМОЙ САБОЙ

Можна сказаць, што буйны паэт ХХ стагоддзя Марына Цвятаева заняла сваё асаблівае месца на рускім Парнасе.

Марына стала паэтам нават раней, чым усвядоміла сваё прызвание. Цікавы запіс у дзённымі яе маці: «Мая чатырохгадовая Муса ходзіць вакол мяне і ўсё складвае словы ў рыфмы. Магчыма будзе паэтам?» Ужо ў шэсць гадоў Марына піша вершы не толькі па-руску, але і па-французску, па-нямецку. Ёй ледзь споўнілася восемнаццаць, калі выйшаў першы, прычым даволі аб'ёмісты зборнік «Вячэрні альбом», большую частку якога складалі вершы «минулых гадоў».

Кнігу заўважылі. Рэцэнзія адгукнуўся сам паэтычны мэтр таго часу Валерый Брусаў, суддзя патрабавальны і безапалыйны. У якасці найгалоўнейшай вартасці ён адзначыў рэалізм паэтычнага мыслення дэбютанткі.

Сучаснікі Цвятаевай схільныя былі (і, верагодна, не без падстаў) тлумачыць яе поспехі ў паэзіі мастацкай атмасферай, што панавала ў яе бацькоўскім доме. Бацька, Іван Цвятаеў, быў прафесарам Маскоўскага ўніверсітэта, выдатным філалагам, мастацтвазнаўцам, заснавальнікам сусветна вядомага цяпер Дзяржаўнага музея выяўленчых мастацтваў імя Пушкіна; маці — таленавітая піяністка. Бясспрэчна, дамашняе асяроддзе адыграла сваю ролю, паскорыла працэс фарміравання гэтай выдатнай творчай асобы. Аднак паэтычны дар быў у Цвятаевай, як гаворыцца, ад бога.

Муза Марыны Цвятаевай не ведала пераймання. Не захаплялі яе і пошукі вытанчанай формы, чым грашыла руская паэзія пачатку стагоддзя. «Як я, паэт, гэта значыць чалавек сутнасці рэчаў, магу цешыць сябе формай? Пацешуся сутнасцю, форма сама прыйдзе...» — пісала яна пераканана.

Яшчэ ў самым юнацтве яна дала сабе клятву: быць толькі самой сабой! Ёй яна была верная ўсё жыццё, і, думаецца, іменна тут вытокі яе самабытнасці. Але быў і адваротны бок гэтай незалежнасці. Яна часам асуджала яе жыццё і тварыць у галавакружных лабірынтах уласных адчуванняў, але ўдалечыні ад поклічу эпохі, ад рэальнага поступу новага часу.

Верш Цвятаевай падобны на раку, што вырвалася з берагоў. Бударажыць, зарожжае слых мужнасць яе строф, паварожана сентыментальнасці. Не маляўнічых, а разьба — вось цвятаеўская рука. Характэрна, што яна ненавідзела слова «паэтэса»... Цікавы такі эпізод у яе жыцці. Усерасійскі саюз паэтаў, які ўзначальваў Брусаў, задумаў «Вечар паэтэса». Сярод дзевяці яго ўдзельніц — Цвятаева: хоць і не любіла падобных эстрадных «агледзін», згадзілася прыйсці — сам жа Брусаў запрасіў. І вось па сцэне папылі манерныя паненкі з багемна, бессаромна какетлічаны з публікай. Прыйшла чарга Цвятаевай. Ступіла на сцэну наўмысна цяжка, па-мужчынску, шакіруючы публіку падшытымі валёнкамі. Замест суенкі — радно, перахопленае шырокім рэменем. Праз плячо — старая ваенная сумка. Коротка стрыжаная валасы. Пагардліва аглядзела толькі што адшчабятых паэтычных птушак, мелькам зірнула ў залу і пачала. Сустрэлі насмешліва, але гэтага хапіла толькі на першы радкі. Далей — магільная цішыня, а потым — шквал авацый. Так яна абазначыла водападзел паміж псеўдапаэзіяй і паэзіяй сапраўднай...

У творчасці Цвятаева была дзёрзкай, мужнай, а ў жыцці — пяшчотнай, адданай маці і жонкай. Жаночая доля — так ужо складалася — у многім прадвы-

значыла і яе лёс. У 1922 годзе Марына едзе з дачкой за мяжу да хворага мужа Сяргея Эфрона, у мінулым белагвардзейскага афіцэра (пазней ён зразумеў непатрэбнасць і проста безнадзейнасць барацьбы з новым светам...). Цвятаева тады вымушана была паехаць, хоць яе паэтычны дар быў ацэнены ў Савецкай Расіі: дзяржаўнае выдавецтва выпусціла яе кнігі «Вёрсты» і паэму-казку «Цардзячына» (1921—1922), што атрымалі высокую ацэнку ў друку.

Пятнаццаць гадоў прайшлі ў эміграцыі. Спачатку яе друкавалі, яе спрабавала нават узяць на свой шчыт белая эміграцыя, але неўзабаве, адчуўшы крытычныя адносіны самой Цвятаевай, адварнулася, адраклася ад паэта. Насталі змрочныя дні, прыйшло цяжкае прасвятленне, адолела адзінота, захапіла туга па Радзіме, сціскала галечка. «Нада мной тут люта здзекуюцца, іграючы на маёй гордасці, маёй беднасці і маім бяспраўі (абароны — няма), — пісала яна ў прыватным пісьме. — Галечы, у якой я жыю, вы сабе ўявіць не можаце... Проста марудна падыхаем з голаду».

Цікавыя некаторыя моманты з яе адносінаў з вялікім пралетарскім паэтам Маякоўскім. Цвятаева сустрэлася з Маякоўскім у час яго наведання Парыжа. Яна публічна вітала савецкага паэта перад яго выступленнем. Яна прызнавалася, што, слухаючы яго вершы, канчаткова зразумела, «што сіла — там».

Пройдзе месяц пасля парыжскай сустрэчы Цвятаевай з Маякоўскім, і яна напиша яму: «Дарагі Маякоўскі! Ведаецца, чым скончылася маё вітанне Вас у «Еўразіі»? Выгнаннем мяне з «Апошніх навін», адзінай газеты, дзе мяне друкавалі...» І зразумела — калі б Цвятаева вітала толькі паэта Маякоўскага, але яна ў яго асабе вітала новую Расію!

Як бы ні было цяжка, невыносна, сапраўдны паэт Цвятаева ніколі не кідала пярэ. Але ўсё, што выходзіла з-пад гэтага пярэ ў той час на чужыне, было афарбавана трагічным гучаннем. Тым больш што надыходзілі гады, калі злавесныя чорныя крылы фашызму ўжо распасцерліся над Еўропай...

У 1939-м Марына Цвятаева вяртаецца на Радзіму з савецкім пашпартам.

Многае яна паспела стварыць за сваё нядоўгае жыццё: некалькі тамоў лірыкі, семнаццаць паэм, драмы ў вершах, аўтабіяграфічную, мемуарную, гісторыка-літаратурную і мастацкую прозу. Тэмы яе празаічных твораў: уласнае дзяцінства, бацька і галоўная справа яго жыцця — музей; маці, што так рана пакінула іх; шчаслівае маскоўскае жыццё і горыч паэтычных год удалечыні ад Радзімы. Тут і ўспаміны пра паэтаў-сучаснікаў: Маякоўскага, Блока, Валашына, Мандэльштама, Бальмонта, Белага, Ахматава і іншых; тут і выдатнае эсе «Мой Пушкін», і па-рамантычнаму ўсхваляваная «Аповесць пра Сонечку».

Творы Цвятаевай не раз выходзілі ў буйнейшых савецкіх выдавецтвах. А не так даўно ў выдавецтве «Художественная литература» ў Маскве ўбачыў свет выдатны двухтомнік выбраных твораў Цвятаевай, у якім многа новых публікацый. Уводны артыкул савецкага паэта і эсеіста Усевалада Раждзественскага. «У агульнай гісторыі айчынай паэзіі, — піша ён, — Марына Цвятаева заўсёды будзе займаць асаблівае, дастойнае месца... Паэт крайняй праўды пачуццяў, Марына Цвятаева з усім сваім не простым лёсам, з усёй яркасцю і непаўторнасцю самабытнага даравання па праву ўвайшла ў рускую паэзію першай паловы нашай стагоддзя».

Віктар ГУСАРАУ.

на мовах свету

БАЛГАРЫЯ

Балгарская даследчыца савецкай літаратуры Маргарыта Мітоўска ў прадмове да дылогі Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі», «Апраўданне крыві», выпушчанай у 1981 годзе сафійскім выдавецтвам «Народна культура», піша: «Раман «Плач перапёлкі» сведчыць пра новы падыход, які назіраецца ў савецкай літаратуры, да трактоўкі гераізму ў час Вялікай Айчыннай вайны. Калі непасрэдна пасля Перамогі эстэтыка гераічнага, як правіла, раскрывалася пры апісанні баявых дзеянняў, батальных сцэн, дык у Івана Чыгрынава жыццёвы матэрыял, «фактура» незвычайныя. Письменніка цікавіць трагедыя насельніцтва на акупіраванай тэрыторыі. Аб'ект увагі — не фронт, які праходзіць далёка ад вёскі і толькі напамінае пра сябе рэхам далёкай кананады, а псіхалогія жыхароў вёскі Верамейкі... У гэтым новае, што ўнёс Іван Чыгрынаў у распрацоўку праблемы «асоба — абставіны» ў савецкай ваеннай прозе».

Далей, гаворачы пра раманы «Плач перапёлкі» і «Апраўданне крыві», Маргарыта Мітоўска адзначае, што ў гэтых нетрадыцыйных творах «ёсць глыбокі філасофскі падтэкст. Аўтар звяртае ўвагу на трагічнае ў мінулым, выходзіць тое, што звязвае гэтае мінулае з сучасным, і даследуе праблемы, актуальныя і важныя ў любы перыяд развіцця сацыялістычнага грамадства».

У заключэнне Маргарыта Мітоўска падкрэслівае, што «поўная куку і нялёгкае пытанне, трылогі за дзень будучы, дылогі Івана Чыгрынава паказвае маладому пакаленню, як можна застацца чалавечкам нават у самых трагічных хвілінах жыцця».

Раман «Плач перапёлкі» пераклаў на балгарскую мову даўні сябар беларускай літаратуры Сімяон Уладзіміраў. «Апраўданне крыві» — малады перакладчык Іван Дойчынаў, які дзевяць месяцаў стажыраваўся пры Беларускам дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна. Пераклад «Апраўданне крыві» — гэта яго першы творчы экзамен, які ён здаў пасляхова.

ВЕНГРЫЯ

У Венгрыі, паводле сведчання чытачоў, з цікавасцю сустрапа на роднай мове аповесць беларускага празаіка Віктара Казько «Суд у Слабадзе» («Судны дзень»), якую выпусціла ў 1981 годзе выдавецтва «Космас» у перакладзе Юдзіт Галвэлдзі. Аўтару аповесці Віктару Казько прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР 1982 года за лепшы твор для дзяцей і юнацтва.

«РЭВЮ СУСВЕТНАЙ ЛІТАРАТУРЫ» РЭЦЭНЗУЕ

У славацкім часопісе «Рэвю сусветнай літаратуры», які выходзіць у Браціславе, надрукавана рэцэнзія прафесара Эдуарда Гашынца на даведнік «Письменнікі Савецкай Беларусі» (складальнік Аляксей Гардзіцкі), што выйшаў у 1981 годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Рэцэнзент адзначае як асаблівую каштоўнасць зборніка тое, што ў ім на доволі малой плошчы дадзены максімум інфармацыі пра беларускіх літаратараў. У даведніку змешчаны

Аповесць гэта — балочая праўда вайны. Яе галоўны герой хлопчык Колька Лецечка перажыў смерць бацькоў ад рук фашысцкіх карнікаў, канцэнтрацыйны лагер, дзе бралі ў дзяцей кроў для нямецкіх шпітальёў, і ён сам асуджаны на марудную смерць. Аповесць пабудавана на багатым жыццёвым матэрыяле, у аснове яе ляжаць сапраўдныя падзеі — судовыя працэсы над здраднікамі Радзімы. Твор надзвычай праўдзівы, глыбока псіхалагічны, ён яшчэ раз напамінае нам пра страшную бяду вайны, пра тое, як важна нам захаваць мір на планеце.

У гэтай найвялікшай справе пачэснае месца належыць мастацкаму слову беларускіх письменнікаў. Толькі ў Венгрыі за апошнія гады выйшлі: аповесць Васіля Быкава «Мёртвым не баліць», кніга яго аповесцей, у якую ўвайшлі «Абеліск», «Сотнікаў», «Круглянскі мост» і «Альпійская балада»; «Хатынская аповесць» Алеся Адамовіча, «Блакадная кніга», напісаная Алесем Адамовічам разам з Данілам Граніным.

ЧЭХАСЛАВАКІЯ

У пасляслоўі да кнігі Петруся Макаля «Так лёгка крочыш», выпушчанай у 1982 годзе на славацкай мове браціслаўскім выдавецтвам «Словенскі спісаватэль», перакладчык Юрай Андрэчык піша: «Петрусь Макаль (1932) належыць да пакалення, якое ўвайшло ў беларускую літаратуру ў палове пяцідзсятых гадоў і сёння займае пярэднія пазіцыі ў літаратурным жыцці рэспублікі. Ён і яго равеннікі Васіль Зуёнак, Рыгор Барадун, Анатоль Вяціцкі, Уладзімір Караткевіч, Ніл Гілевіч, Уладзімір Паўлаў, Генадзь Бураўкін, Янка Сіпакоў, Анатоль Грачанікаў і іншыя паставілі перад сабой задачу паказаць мовай паэзіі змены ў матэрыяльным і духоўным жыцці людзей з часу канца вайны да нашых дзён, паказаць іх як мага паўней, у шматгранных грамадскіх узаемазвязках, па-мастацку пераканаўча. Канкрэтным вынікам гэтых намаганняў з'явілася грамадзянскі актыўная, пераважна рэфлексійная лірыка з багатай гамай паэтычных прыёмаў і формаў».

У канцы пасляслоўя аўтар адзначае, што пасля выбраных твораў Максіма Танка «Глыток вады» і анталогіі «Моваю сэрца» выбраныя вершы Макаля — трэцяе звяно збліжэння славацкіх чытачоў з беларускай паэзіяй.

Кніга П. Макаля выйшла ў «Малой серыі сусветных аўтараў». Перад гэтым у серыі з'явілася кніга французскага паэта Жака Прэвера.

А. ГАРДЗІЦКІ.

любвія сэрцу мясціны

ЗЯЛЁНЫ ГОРАД НАД ВІЛІЯЙ

Вілейка — адзін з арыгінальных гарадоў Беларусі, у якім суладна спалучаюцца сучаснае горадабудаўніцтва, даўніна і прырода. Гэта надае яму асаблівую прывабнасць.

Пад назвай Вілейка ён упамінаецца ў 1599 годзе. Тады мясціца было цэнтрам староства, знаходзілася ў складзе Рэчы Паспалітай. Пасля другога падзелу апошняй у 1793 годзе Вілейка апынулася ў складзе Расійскай імперыі, стала павятовым горадам. У 1796 годзе зацверджаны яго герб. Развіццю рамёстваў, гандлю спрыяла рака Вілія. Па ёй плавалі даволі вялікія судны.

Цэнтральная плошча была ў ранейшыя часы месцам правядзення кірмашоў. На ёй і прылеглых вуліцах захаваліся дамы, забудовы пачатку нашага стагоддзя. Зьяе купаламі царква. Стаіць касцёл з чырвонай цэглы. Ён аб'яўлены помнікам архітэктуры, дзе мяркуецца адкрыць краязнаўчы музей.

У лесе Вілейкі многа трагічнага і гераічнага. У час Айчынай вайны 1812 года французы нанеслі ёй вялізныя страты. У красавіку 1831 года ў Вілейскім павеце пачалося паўстанне, але да верасня царскія ўлады расправіліся з ім. Праз трыццаць гадоў тут дзейнічаў атрад пад кіраўніцтвам В. Козела, прыхільніка Кастуся Каліноўскага. У той час у Вілейку прыязджаў беларускі паэт Дунін-Марцінкевіч, які, мяркуюць, быў удзельнікам паўстання.

У дваццатым стагоддзі ў Вілейцы адбылося шмат адметных падзей. У гады першай рускай рэвалюцыі на Вілейшчыне групы РСДРП кіравалі шматлікімі выступленнямі працоўных супраць царызму.

21 лістапада 1917 года ў горадзе быў створаны ваенна-рэвалюцыйны камітэт. Неўзабаве III з'езд Саветаў Вілейскага павета прыняў рэзалюцыю аб падтрымцы Савецкай улады. Многія жыхары горада і раёна адстойвалі яе са зброяй у руках на франтах грамадзянскай вайны.

Да верасня 1939 года горад знаходзіўся пад уладай буржуазнай Польшчы. А ў 1941-м пачалася Вялікая Айчынная вайна. Змаганне супраць нямецкіх захопнікаў узначаліў Вілейскі падпольны абком КП(б)Б. Вілейскае партызанскае злучэнне мужна змагалася з ворагам.

І толькі тры апошнія дзесяцігоддзі працоўнага горада, аднавіўшы разбураную фашыстамі гаспадарку, маюць магчымасць займацца стваральнай працай.

...Прадоўжым падарожжа па цэнтральнай плошчы. Упрыгожваюць яе Дом культуры і універмаг, магазіны, кінатэатр. Гэтыя гмахі ўзведзены па індывідуальных праектах, для знешняй і ўнутранай аздабы выкарыстаны сучасныя матэрыялы.

Ад прасторнай плошчы, якая названа імем У. І. Леніна, бягуць вуліцы з шматпаварховымі будынкамі пошты, банка, дзіцячага ўнівермага, паліклінікі, жылых дамоў, якія ўтвараюць прыгожы ансамблі між традыцыйных беларускіх хат з невысокімі плотамі, садамі, агародчыкамі.

Мне помніцца Вілейка дваццаціпцігадовай даўнасці. Параўноўваю яе з сённяшняй. Горад вельмі змяніўся.

Асабліва вырасла прамысловасць. Буйнейшым у горадзе стаў завод «Зеніт», які выпускае фотаапараты. Цяпер у Вілейцы каля дваццаці прамысловых прадпрыемстваў, яны штогод даюць прадукцыі на дзесяткі мільёнаў рублёў, экспартуюць яе ў іншыя краіны.

Рост прамысловасці абумовіў рост горада і яго добраўпарадкаванне. Пракладзены водаправод, каналізацыя, цэнтральнае ацяпленне. Закрыты паўтара дзесятка невялікіх кацельняў — і паветра стала чысцейшае. Вуліцы заасфальтаваныя, пакладзены тратуары. На былой пустцы каля шасейнага моста пасаджаны парк, які стаў любімым месцам адпачынку гараджан.

Каля горада вызначана лесапаркавая зона. Лясныя масівы ў ёй невялікія. Чаргуюцца яны з палямі, лугамі, што надае ім асаблівую прывабнасць. Наогул мясцовасць каля Вілейкі прыдатная для адпачынку: тут цудоўныя краявіды. Шмат малюнічых мясцін на рэках Вілія, Ілія, Рыбчанка.

На ўсходняй ускраіне горада пачынаецца Вілейскае мора — вадасховішча, якое пабудавана для таго, каб забяспечыць вадой Мінск, палепшыць рэжым вадасховішчаў каля сталіцы, зрабіць паўнаводнай Свіслач. Рукатворнае мора выцягнулася больш чым на трыццаць, разлілося ў шырыню да дзесяці кіламетраў. Яно глыбокае, рыбае. Разам з навакольнымі лясамі ўвайшоў у зону адпачынку «Вілейка», стала раёнам турызму.

Разнастайнае культурнае жыццё жыхароў. У горадзе дастаткова бібліятэк, клубаў, дзе аматары займаюцца ў дзесятках гуртоў мастацкай самадзейнасці. Да паслуг гараджан стадыён, спартыўныя залы, пляцоўкі, спартыўная школа.

Створаны спрыяльны ўмовы для вучобы. Працуюць школы: чатыры сярэднія, школа-інтэрнат, рабочай і сельскай моладзі, завочная, музычная, Дом піянераў, два прафесійна-тэхнічныя вучылішчы.

Прывабны, зялёны горад Вілейка адыгрывае ў жыцці рэспублікі важную эканамічную і культурную ролю.

Мікола ДЗЕЛЯНКОўСкі.

У вёсцы Люсіна Ганцавіцкага раёна ў мясцовай школе адкрыты літаратурна-этнаграфічны музей Якуба Коласа. У 1902 годзе тут настаўнічаў пасля заканчэння Нявіжскай семінарыі Канстанцін Міцкевіч — будучы паэт. Работа ў глыбіні Палесся дала яму матэрыял для напісання многіх твораў. У экспазіцыі музея — фатаграфія паэта таго часу, фотакопіі дакументаў, зборнікі твораў Якуба Коласа.

НА ЗДЫМКАХ: у музеі народнага песняра. Фота В. ЯКАВЕНКІ.

СПОРТ

МАТЧ стралкоў Беларусі, Малдавіі і Таджыкістана сабраў мацнейшых снайпераў гэтых рэспублік.

На спаборніцтвах былі паказаны вынікі экстра-класа. Асабліва вызначыліся беларускія спартсмены.

Так, у стральбе з малакалібернай вінтоўкі перамог С. Колін. Першыя месцы ў стральбе з пневматычнага пісталета занялі ўдзельнікі нашай каманды В. Пятроў і Т. Бернік.

ЗИМОВАЕ першынтство Мінска па лёгкай атлетыцы сабрала звыш 230 спартсменаў. У ім прынялі ўдзел і госці з Балгарыі.

З добрым настроем пакадалі яны беларускую сталіцу. Два рэкорды сваёй краіны ўстанавілі госці: Хрыста Маркаў у трайным скачку (16 метраў 7 сантыметраў), а Георгій Гаджаў па скачках у вышыню — 226 сантыметраў.

Некалькі рэкордаў горада ўстанавілі і беларускія лёгкаатлеты. Прычым скачок з шастом Леаніда Іванушкіна — 5 метраў 50 сантыметраў — новае рэспубліканскае дасягненне.

«КАЛІ мы выйграем сустрэчу ў мінскага СКА з перамогай у чатыры мячы, то

выйдзем у паўфінал». Гэтыя словы былі сказаны трэнерам гандбольнай каманды ТФ «Гросвальштат» (ФРГ) К. Бестрэсерам перад пачаткам першага чвэрцьфінальнага матча Кубка ўладальнікаў кубкаў. І хаця яго каманда выйграла нават з перамогай у пяць мячоў (21:16), прагнозы трэнера не збыліся. У паўторнай сустрэчы мінскія гандбалісты ўзялі пераканаўчы рэванш — 26:16 і па выніках дзвюх сустрэч выйшлі ў паўфінал.

НА ЗДЫМКУ: вароты «Гросвальштата» атакуе майстар спорту міжнароднага класа У. МІХУТА.

Фота С. СЯМЕНАВА.

ВЕРНАСЦЬ

Вячаслаў Струпавец з Мазыра прагульваўся з сябрамі. Захапіўшыся размовай, ён уздрыгануўся ад нечаканасці, калі адчуў, як нехта кінуўся яму на спіну. Павярнуўшыся, Вячаслаў убачыў вельмі худую, ускалмачаную аўчарку. Сабака стаяў нерухома і глядзеў на яго сумнымі, разумнымі вачамі. Вячаслаў пайшоў дамоў — на вуліцу Пушкіна, сабака — за ім. Злітаваўшыся, ён узяў аўчарку на рукі і так прынёс у кватэру.

Якое ж было здзіўленне Вячаслава і яго маці Настасі Іванаўны, калі яны здагадаліся, што гэтая змораная, са зваленай поўсцю істота не хто іншы, як іх усходнеўрапейская аўчарка Вясна, якую яны пакінулі ў Куйбышава ў красавіку 1979-га!..

Чатыры гады назад сям'я Струпаўцоў вырашыла пераехаць з Куйбышава ў Мазыры. Гаспадары паехалі, а аўчарка, якая засталася ў знаёмых у якасці вартаўніка іх уласнага дома, абарвала жалезныя ланцуг і збегла. Адлегласць ад Куйбышава да Мазыра немалая: амаль 1 830 кіламетраў.

С. ФУРМАНЧУК.

ЯБЛЫКІ...

У СТУДЗЕНІ

У рэдакцыі раздаўся тэлефонны званок:

— Вы калі-небудзь зрывалі яблыкі ў студзені?..

— Не, не даводзілася...

— Тады запрашаю вас у зімні сад.

Гэта было падобна на жарт.

І вось дом № 47 па вуліцы Куйбышава ў Брэсце. Адчыняю веснічкі і трапляю ў цеснаваты, але ўтульны дворык, зацяршаны снегам. Прама ад дарожкі цягнуцца акуратныя рады кустоў, калышущца на ветры кроны сліў, ігруш, яблынь. Голья кроны. А дзе ж тая, што да сёння захавала на сваіх галінках плады?

— А яна ў тым кутку, — паказвае гаспадыня саду Лізавета Турапіна.

І сапраўды, стаіць яблынька. А на ёй радасна, нібыта з выклікам, чырванее на галінках яблыкі. І не заважаюць яны сняжка, што падае з пахмурнага неба, лёгкага марозцу.

Што гэта, рэдкае выключэнне?

Не, некалі Лізавета Іванаўна жыла ў Фрунзе і прывезла адтуль маленькую сліву. Так ёй казалі. А калі падрагло дрэўца, калі адшумела пышным цветам, аказалася, што расце ў садзе яблыня.

Лізавета Іванаўна бярэ ў рукі жардк, спрабуючы дастаць яблыка. Не злятае яно. Абламалася галінка, і разам з ёй нібыта ўпала ў снег чырвоная зорка. Так з галінкай я і прынёс гэты яблыка ў рэдакцыю. І быў здзіўлены яшчэ раз: смак у яго салодка-кіславаты, пах — мядовы.

П. ПІЛІПЧУК.

Гумар

— Дзе б вы параілі паставіць палатку? — пытаюцца турысты ў мясцовага жыхара.

— Ідзіце ўніз, на мой луг. Там ужо каля дзесятка палаткаў.

— А якія-небудзь забавы ў вашай акрузе ёсць?

— Есць. Раз у тыдзень я выпускаю на луг свайго быка...

яго ў кішэню і спрабуе выцягнуць кашалёк. Ён схаліў зладзеі за руку і закрычаў:

— Як ты смееш, нягоднік, лезці да мяне ў кішэню?

— Прабачце, мсье, відавочна, здарылася памылка. У мяне ёсць такія ж штаны ў паголку.

— Сто міль у гадзіну? — перапытаў вадзіцель паліцэйскага. — Ды вы што, смеяце-

ся? Я ехаў з хуткасцю максімум пятнаццаць міль у гадзіну.

Паліцэйскі абурўся:

— Можна вы яшчэ скажаце, што ўвогуле стаялі на месцы?

— Практычна я стаяў, — з запалам пацвердзіў вадзіцель.

— Вось і выдатна. Пяцьдзесят долараў штрафу.

— За што ж?

— За стаянку ў недазвольным месцы.

РЕДАКЦИОННАЯ КАЛЕГИЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНИНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Зак. 210